MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
JOSEPH R. MICALLEF

Seduta tal-15 ta' Lulju, 2010

Citazzjoni Numru. 1076/1995/2

Mario **AZZOPARDI**

vs

Andrew **BIRD** u b'degriet tal-15 ta' Jannar, 1997, l-Avukat Dottor Joseph Mario Sammut u l-Prokuratur Legali Joanna Dingli ġew nominati Kuraturi Deputati biex jirrappreżentaw lill-assenti Andrew Bird; u b'degriet tas-7 ta' Lulju, 1998, l-Avukat Dottor Louis Bianchi għan-nom u in rappreżentanza tad-ditta assikuratriċi *Gasan Insurance Agency Limited* u din in rappreżentanza tas-soċjeta' estera *General Accident Fire & Life Assurance Corporation P.l.c.* assuma l-atti tal-kawża minflok il-Kuraturi Deputati maħtura

Il-Qorti:

Rat l-Att taċ-Ċitazzjoni mressaq fl-14 ta' Awissu, 1995, li bih u għar-raġunijiet hemm imsemmija, l-attur talab li din

il-Qorti (a) ssib li l-imħarrek Andrew Bird waħdu jaħti għall-ħabta li ġrat fis-6 ta' Awissu, 1995, fi Triq id-Daħla ta' San Tumas, iż-Żejtun, bejn il-karozza tal-għamla *Morris Marina* reġistrata R-6895 misjuqa mill-attur u l-vann tal-għamla *Ford Transit* reġistrat R-9171 misjuq mill-istess imħarrek; (b) tillikwida d-danni mġarrbin minnu bi ħtija tal-imħarrek; u (ċ) tikkundannah iħallas lill-attur id-danni hekk likwidati. Talab ukoll l-ispejjeż;

Rat in-Nota tal-Eċċezzjonijiet imressqa mill-Kuraturi Deputati fit-28 ta' Frar, 1997 li biha laqgħu għall-azzjoni attriċi billi qalu li ma kienu jafu xejn dwar il-każ u stiednu lill-attur jgħidilhom fejn jistgħu jikkomunikaw mar-rappreżentat tagħhom;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tas-7 ta' Lulju, 1998[1], li bih laqgħet it-talba tal-avukat Dottor Louis Bianchi biex jassumi l-atti tal-kawża minflok il-Kuraturi Deputati, bħala rappreżentant tad-ditta assikuratriċi *Gasan Insurance Agency Limited* u din in rappreżentanza tas-soċjeta' estera *General Accident Fire & Life Assurance Corporation P.l.c.*;

Rat in-Nota tal-Eċċezzjonijiet imressqa mill-Avukat Dottor Louis Bianchi *nomine* fis-16 ta' Lulju, 1998, li biha laqa' għall-azzjoni attriċi billi qal li l-ħabta seħħet biss bi ħtija tal-attur li kien qiegħed isuq fuq in-naħa l-ħażina tat-triq u għalhekk m'għandu jagħmel tajjeb għall-ebda danni li l-istess attur jippretendi;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tat-2 ta' Novembru, 1998[2], li bih ħatret lill-Avukat Monica Borġ Galea bħala Assistent Ġudizzjarju biex, f'każ li ma jseħħilhiex twassal lill-partijiet għal transazzjoni, tikkonstata l-punti ta' fatt u ta' dritt li fuqhom hemm kontestazzjoni u tisma' l-provi rilevani;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tal-31 ta' Mejju, 2000[3], li bih u fuq talba tal-partijiet, ħatret lill-Arkitett

---
[1] Paġ. 35 tal-proċess
[2] Paġ. 36 tal-proċess
[3] Paġ. 45 tal-proċess

Frederick Doublet bħala perit tekniku biex jagħmel pjanta skalata tal-post fejn seħħet il-ħabta u jirrileva l-fattispeċje tal-lokalita’, liema ħatra nbidlet fuq talba tal-istess perit b’degriet tal-15 ta’ Frar, 2001, billi minfloku nħatar il-Perit Arkitett Godwin P. Abela;

Rat ir-Rapport imressaq mill-Perit Tekniku fit-2 ta’ Mejju, 2001[4], u minnu maħlufa kif imiss waqt is-smigħ tal-21 ta’ Mejju, 2001;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tat-13 ta’ Lulju, 2001, li bih ħatret lill-Avukat Dottor Maria Dolores Gauċi bħala Assistent Ġudizzjarju biex tisma’ x-xhieda tal-imħarrek u ta’ martu sakemm dawn ikunu f’Malta;

Rat ix-xhieda mogħtija mill-partijiet quddiem l-Assistent Ġudizzjarju;

Rat ir-Rapport addizzjonali mressaq mill-Perit Tekniku Godwin P. Abela fit-18 ta’ Marzu, 2002[5], u minnu maħluf waqt is-smigħ tat-22 ta’ April, 2002;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tal-15 ta’ Lulju, 2002[6], li bih ħatret lill-kirurgu ortopediku Anthony Bernard bħala perit mediku biex jeżamina lill-attur;

Rat ir-Rapport imressaq mill-Perit Mediku fis-7 ta’ Jannar, 2003[7], u minnu maħluf dak inhar ukoll;

Semgħet it-trattazzjoni tal-avukati tal-partijiet;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-degrieti li bihom il-kawża tħalliet għas-sentenza fin-nuqqas ta’ xkiel;

Ikkunsidrat:

---

[4] Paġġ. 60 – 3 tal-proċess
[5] Paġġ. 124 – 5A tal-proċess
[6] Paġ. 132 tal-proċess
[7] Paġġ. 145 – 8 tal-proċess

Illi din hija azzjoni ta' danni minn ħabta bejn żewġ vetturi u li fiha wieħed mis-sewwieqa jgħid li ġarrab ġrieħi li ma jfiqux minħabba dik il-ħabta. Minħabba dawk il-ġrieħi, l-attur jgħid li ma setax jibqa' jaħdem is-sengħa tiegħu ta' tellar (*panel beater*) u qiegħed ifittex lill-imħarrek għad-danni minħabba li jgħid li l-ħabta seħħet bi ħtija biss ta' dan;

Illi l-imħarrek – li xi żmien wara l-inċident ħalla Malta u mar jgħix barra – jiċħad li hu kien b'xi mod jaħti għall-ħabta u jisħaq li kien l-attur innifsu li kien qiegħed isuq fuq in-naħa l-ħażina tat-triq u li jekk minħabba f'hekk ġarrab xi danni ma kellux jeħel bihom hu;

Illi mill-<u>fatti li joħorġu mill-atti tal-kawża</u> jirriżulta li fis-6 ta' Awissu, 1995, għall-ħabta tal-għaxra neqsin kwart ta' filgħaxija, l-attur kien qed isuq vettura tal-għamla *Morris Marina* reġistrata R-6895 sejjer fid-direzzjoni ta' Wied il-Għajn. Miegħu kellu rekbin lil martu Teresa u wliedhom. Dak iż-żmien, l-attur kien jgħix f'Ħal Għaxaq. L-imħarrek kien qed isuq vettura (vann) tal-għamla *Ford Transit* reġistrat R-9171, li kien vann tal-kumpannija li kien jaħdem magħha, sejjer lejn iż-Żejtun. Miegħu kellu riekba lil għarustu Debbie. Dak iż-żmien, l-imħarrek kien jgħix f'Wied il-Għajn. Meta ż-żewġ vetturi kienu fi Triq id-Daħla ta' San Tumas, mhux bogħod minn Torri Mamo, bejn Wied il-Għajn u ż-Żejtun (qrib fejn dik it-triq tiltaqa' ma' Triq Wied iz-Ziju, u li llum iġġib l-isem ta' Triq ta' Rumi[8]), seħħet il-ħabta bejn iż-żewġ vetturi, bil-ħsara tkun fuq in-naħa tal-lemin ta' kull waħda minnhom;

Illi mal-ħabta, ż-żewġ vetturi ħakkew ma' xulxin u drigħ il-lemini tal-attur inħakem mill-vann misjuq mill-imħarrek u l-attur ġarrab ksur fih u żlugar tal-minkeb. L-attur dak iż-żmien kien jaħdem bħala tellar (*panel beater*). Minħabba l-ġrieħi mġarrba, saret operazzjoni fuq l-attur l-għada tal-inċident u baqa' ma reġax ħadem aktar ta' tellar minħabba l-uġigħ qawwi li jgħid li kien iħoss u għaliex xi swaba' ta' idu l-leminija jittarrxu meta jaqbad l-għodda b'idejh;

---

[8] Relazzjoni tal-Perit Tekniku, f'paġ. 61 tal-proċess

Illi l-kawża nfetħet tnax-il jum wara l-ħabta;

Illi madwar tliet snin wara li kienet saret l-ewwel operazzjoni, b'intervent kirurġiku ieħor fuq l-attur, kienu tneħħew il-*pins* tal-metall li tqiegħdu matul driegħu[9], iżda l-attur baqa' ma reġax ħadem aktar u ħareġ Bord. Dak inhar tal-inċident, l-attur kellu tmienja u tletin (38) sena;

Illi l-ewwel <u>konsiderazzjoni ta' natura legali</u> li jeħtieġ li ssir f'din il-kawża hija dik dwar **min jaħti għall-ħabta**. Mill-provi mressqa jirriżulta ċar li l-ħabta seħħet meta l-vetturi taż-żewġ partijiet kienu qegħdin jinsaqu f'direzzjoni opposta għal xulxin. F'dik il-parti tat-triq, il-wisgħa jidjieq billi ħajt ta' għalqa kien joħroġ 'il barra sal-parti karreġġabbli fuq in-naħa li kien qed isuq fiha l-attur. Il-bixra tat-triq ukoll kienet xi ftit irregolari[10], u dan billi (minbarra fejn kien jisporġi l-bini fuq imsemmi) f'kull ġenb tat-triq kien hemm strixxa m'eħxen metru w għoxrin ċentimetru li ma kinitx asfaltata. Dak il-ħin kien laħaq dalam u ma jidhirx li t-triq kella mixegħla bi dwal artifiċjali[11]. Ma jidhirx lanqas li kien hemm marki matul it-triq li jifirdu karreġġata minn oħra[12];

Illi l-attur u martu jisħqu li l-imħarrek kien qed isuq b'veloċita' qawwija[13] u b'fanal wieħed biss jixgħel (dak tan-naħa tax-xellug tal-vann)[14]. Min-naħa tiegħu, l-imħarrek jgħid[15] li l-attur kien qed isuq fuq in-naħa l-ħażina tat-triq u bla dawl għajr għas-*side lamps*[16]. Iż-żewġ partijiet imieru lil xulxin fuq dawn il-fatti: l-attur jgħid li kien qed isuq "normali" għan-niżla għaliex kellu l-mara u t-tfal rekbin miegħu, filwaqt li martu tgħid li d-dawl tal-vettura li kienet riekba fiha ntefa' wara l-ħabta minn wieħed Ivan Camilleri. L-imħarrek jisħaq li hu kien qed isuq bil-mod u li deherlu li l-attur kien distratt jitkellem mal-passiġġier tiegħu li kienet fuq quddiem; u żied ifisser ukoll li l-fanal

[9] Dok f'paġ. 115 – 6 tal-proċess
[10] Rapport tal-Perit Tekniku, f'paġ. 61 – 2 tal-proċess
[11] *Ibid.*, f'paġ. 62 tal-proċess
[12] Dawn saru matul iż-żmien li kienu qegħdin jinġabru l-provi f'din il-kawża, ara d-Dokti "AA1" u "AA2" u r-rapport addizzjonali, f'paġġ. 120A u 125A tal-proċess rispettivament
[13] Xhieda tal-attur 30.4.1999, f'paġ. 138 tal-proċess
[14] Affidavit ta' Teresa Azzopardi 30.12.2001, f'paġ. 51 tal-proċess
[15] Ara d-dikjarazzjoni tiegħu Dok "B", f'paġġ. 33 – 4 tal-proċess
[16] Ara wkoll ix-xhieda ta' Debbie Bird 26.10.2001, f'paġ. 96 tal-proċess

ta' quddiem tan-naħa tal-lemin tal-vann inqata' mad-daqqa[17];

Illi fid-dawl ta' dawn il-verżjonijiet li ma jaqblux, il-Qorti temmen li trid tislet provi minn għejjun oħra li jinsabu fl-atti tal-kawża u li wieħed jista' jorbothom ma' xhieda li jista' joqgħod fuqha ħalli jara kif seħħet tassew il-ħabta u x'kien ċ-ċirkostanzi li nisslu l-effetti tagħha;

Illi l-fatt li l-verżjonijiet taż-żewġ partijiet ma jkunx jaqblu, ma jfissirx li l-Qorti ma tistax tasal għall-fehma tagħha dwar id-dinamika tal-ħabta u lanqas ma jwassalha biex tiskarta għal kollox kull waħda mill-verżjonijiet. Dan ukoll għaliex fejn it-tort ta' ħabta ma jkunx jista' jiġi determinat b'ċertezza, tibqa' tgħodd ir-regola prattika tal-bon sens li l-ħtija tinqasam indaqs bejn iż-żewġ partijiet[18];

Illi f'dan il-każ jidher siewi ħafna li wieħed jistabilixxi kemm jista' jkun sewwa fejn kienu jinsabu ż-żewġ vetturi meta tħaxknu ma' xulxin fil-ħabta. Il-Qorti tistqarr li din mhux biċċa xogħol ħafifa għaliex, minbarra x-xejra irregolari tat-triq kif kienet dak inhar li seħħet il-ħabta, iż-żewġ vetturi ma waqfux fejn ħabtu. Il-punt fejn seħħet il-ħabta kien ukoll il-qofol tal-kwestjoni bejn il-partijiet u li dwaru baqa' ma ntlaħaq l-ebda qbil lanqas mal-kumpanniji assikuratriċi taż-żewġ sewwieqa. Jidher li lanqas is-sejbiet tal-esperti tekniċi maħtura mill-Qorti għal darba tnejn ma ikkwetaw lill-partijiet dwar dan il-fatt u, meta b'xi mod, ġew stabiliti kejl u qisien, bdew l-argumenti dwar il-ġnub mhux karreġġabbli tat-triq;

Illi mill-provi ħareġ ukoll li, dak inhar li seħħet il-ħabta, l-vettura misjuqa mill-attur ma kenitx koperta b'polza ta' assikurazzjoni[19]. Għalkemm dan il-fatt jikkostitwixxi ksur ta' liġi u jista' jnissel responsabbilta' kontrattwali ma' assikuratur[20], ma jfissirx li b'daqshekk biss, l-attur għandu jitgħabba bil-ħtija waħdiena tal-ħabta. Huwa aċċettat li l-fatt li sewwieq ikun kiser xi waħda mid-dispożizzjonijiet tal-

[17] Xhieda tiegħu 26.10.2001, f'paġ. 81, 83 u 88 tal-proċess
[18] App. Ċiv. **20.1.1964** fil-kawża fl-ismijiet ***Galdes vs Micallef*** Kollez. Vol: **XLVIII.i.59)** u App. Inf. **22.11.2002** fil-kawża fl-ismijiet ***Elmo Insurance Agency Limited et vs Carmel Vella Clark***
[19] Dok "A", f'paġ. 4 tal-proċess
[20] P.A. PS **16.6.2003** fil-kawża fl-ismijiet ***Moby Rentals Ltd vs Marthese Attard***

liġi marbuta ma’ sewqan ta’ vetturi bil-mutur, ma jġibx għal daqshekk biss il-ħtija kollha tal-ħabta li fiha jkun involut, għaliex biex wieħed jista’ jgħid li sewwieq jaħti għal ħabta minħabba sewqan traskurat jew negliġenti, jrid jintwera li kien tassew negliġenti jew traskurat. Il-ksur ta’ regolament tat-triq ma jissarrafx fi prova konklussiva ta’ negliġenza jew għar-responsabbilta’ tal-ħabta, sakemm ma jintweriex li dak il-ksur kien il-kawża prossima tal-ħabta[21]. Fil-fehma tal-Qorti, fil-każ tal-attur, din iċ-ċirkostanza tan-nuqqas ta’ kopertura b’polza ta’ asikurazzjoni biex il-karozza misjuqa minnu tkun fuq it-triq kienet ċirkostanza għal kollox newtrali għall-ħabta bejn il-karozza tiegħu u dik misjuqa mill-imħarrek, u għalhekk m’hix determinanti għas-sejbien ta’ ħtija tal-attur għall-istess ħabta f’kawża ta’ indoli ċivili bħal din tal-lum, għalkemm kien ikun diskors ieħor f’qorti ta’ kompetenza oħra[22];

Illi l-imħarrek allega wkoll li l-attur kien qed isuq bla dwal jew bi dwal baxxi tal-lampi tal-ġenb biss. L-attur jiċħad dan, u martu tistqarr li d-dwal intfew wara l-ħabta minn wieħed ħabib tagħhom li waqaf biex jagħtihom daqqa t’id. Il-Qorti hija tal-fehma li din iċ-ċirkostanza m’hijiex waħda determinanti għas-sejba tar-responsabbilta’ tal-ħabta mertu tal-każ. L-eżistenza ta’ dwal baxxi m’hijiex raġuni li titfa’ responsabbilta’ b’mod assolut fuq is-sewwieq. Dan jingħad għaliex lanqas in-nuqqas ta’ dawl fil-vettura misjuqa ma huwa indizju ta’ ħtija jekk kemm-il darba s-sewwieq l-ieħor involut fil-ħabta seta’ jintebah bil-preżenza tal-vettura f’ħin xieraq qabel ma tkun seħħet il-ħabta[23]. Fil-każ li għandha quddiemha l-Qorti llum, l-imħarrek u l-għarusa tiegħu jgħidu t-tnejn kategorikament li l-vettura misjuqa mill-attur rawha ġejja lejhom minn qabel u kellhom ħin biex ukoll jaraw li kienet sejra tibqa’ dieħla fuq il-vann misjuq mill-imħarrek. L-istess jista’ jingħad dwar in-nuqqas ta’ dawl fil-vann tal-imħarrek. Il-Qorti tasal biex toqgħod fuq il-verżjoni tal-imħarrek li l-lampa tal-fanal tan-naħa tal-lemin tal-vann tiegħu inqatgħet malli ż-żewġ vetturi ħakkew ma’ xulxin;

---

[21] App. Ċiv. **5.10.2001** fil-kawża fl-ismijiet ***Lawrence Caruana vs Anthony Falzon*** (mhix pubblikata)
[22] App. Ċiv. **15.1.2002** fil-kawża fl-ismijiet ***Carmelo Micallef StJohn et vs Richard Spiteri et***
[23] App. Ċiv. **5.10.2001** fil-kawża fl-ismijiet ***George Scicluna et vs Victor Ċini***

Illi d-difiża mressqa mill-imħarrek kontra x-xilja tal-attur hi li kien l-attur innifsu li kien qed isuq fuq in-naħa ħażina tat-triq. Dan baqa' jtennih ukoll permezz tal-għaref difensur tiegħu waqt it-trattazzjoni tal-għeluq. Mill-provi mressqa fl-atti, joħroġ li l-post fejn iż-żewġ vetturi ħabtu ma' xulxin kien ftit lil hinn min-nofs it-triq, għal ġol-korsija okkupata mill-imħarrek, li wieħed kellu joqgħod fuq il-kejl indikat b'ċerta preċiżjoni fl-iskizz redatt mill-uffiċjal tal-pulizija li ntbagħat fuq il-post dak inhar tal-ħabta[24]. Jidher li lanqas iż-żewġ partijiet ma jikkustinjaw il-fatt ta' fejn seħħet il-ħabta[25]. Id-diffikulta' nqalgħet minħabba l-bixra irregolari tat-triq u l-allegazzjoni li l-kejl imsemmi fl-iskizz kien jintrabat ma' ħitan fil-ġenb tagħha meta l-parti asfaltata tal-istess triq ma' kenitx tasal sal-imsemmija ħitan. Skond l-attur, dan ifisser li l-kejl kif imsemmi jiżnatura għal kollox il-pożizzjoni tal-partijiet involuti fil-ħabta. Kemm hu hekk, kien għalhekk li l-Qorti ħatret perit tekniku għal darba darbtejn biex jistabilixxi safejn jista' kif kienet il-qagħda. U l-istess perit ikkostata li l-iskizz magħmul mill-uffiċjal tal-Pulizija dak inhar tal-ħabta kien juri li dik il-parti tat-triq fejn seħħet il-ħabta kienet dritta, meta fil-fatt kienet isserrep b'liwjiet fuq naħa u oħra;

Illi huwa aċċettat li meta wieħed jitkellem dwar karreġġata ta' triq, wieħed ikun qiegħed jirreferi għal dik il-parti tat-triq li tkun asfaltata u li fuqha wieħed imissu jsuq[26]. Fil-każ li għandha quddiemha l-Qorti llum, jidher li dak inhar tal-ħabta, t-triq ma kinitx kollha asfaltata b'mod regolari[27], b'bosta xogħol ta' traqqigħ jew kisi fuq kisi: iżda qajla jista' jingħad li fejn ma hemmx kisi kollu l-istess, b'daqshekk il-partijiet miksijin anqas ma kinux ukoll karreġġabbli[28]. Fis-sewwa, jidher li kif tajjeb ikkostata l-perit tekniku, l-kwestjoni hi li, f'dik il-parti tat-triq fejn seħħet il-ħabta u fejn it-triq kienet tidjaq (minbarra li kellha liwja ħafifa), is-sewwieqa kellhom iżjed it-tendenza li, biex jaqtgħu għad-dritt, iżommu lejn in-nofs tat-triq[29]. Din il-

[24] Ara l-iskizz f'paġ. 6 tal-proċess
[25] Ara kontro-eżami tal-imħarrek f'paġġ. 91 – 2 tal-proċess
[26] P.A. NC **8.10.2004** fil-kawża fl-ismijiet ***Middlesea Insurance Co Ltd et vs Stuart Psaila***
[27] Ara r-ritratti f'paġġ. 65 – 8 tal-proċess
[28] Xhieda ta' A.I.Ċ. Godwin Abela 25.2.2002, f'paġ. 158 tal-proċess
[29] Ara konklużjoni "1" tar-rapport peritali, f'paġ. 62 tal-proċess

fehma tiegħu l-perit tekniku baqa' jtenniha kemm fid-dawl tar-riżultanzi tar-rapport addizzjonali tiegħu[30] u kif ukoll meta tressaq b'xhud in eskussjoni[31];

Illi wara li l-Qorti fliet għal aktar minn darba l-provi dokumentali kollha, ix-xhieda bil-fomm tal-partijiet u l-fehmiet tekniċi tal-periti ġudizzjarji, waslet għall-fehma li, x'ħin seħħet il-ħabta, l-attur kien qaleb nofs it-triq kemm kemm lejn il-korsija tal-imħarrek (*crown of the road*), filwaqt li l-imħarrek, għalkemm fil-korsija tiegħu, kien qed isuq b'mod li ma kienx qiegħed isegwi għal kollox dak li kien qed iseħħ madwaru, tant li baqa' jsuq għal xi distanza qabel ma ntebaħ li kien ħabat;

Illi kieku l-ġabra ta' fatti riżultanti kienet tieqaf sa hawnhekk, il-Qorti kienet tasal għall-fehma li ż-żewġ partijiet għandhom ħtija fi grad indaqs għall-ħabta li seħħet bejn il-vetturi misjuqa minnhom;

Illi, madankollu, fil-każ li l-Qorti għandha quddiemha hemm ċirkostanza oħra li l-Qorti tqisha bħala rilevanti ħafna, l-iżjed għal dak li jirrigwarda t-talba tal-attur għall-kumpens minħabba l-ġrieħi li jgħid li ġarrab. Jirriżulta li hu u jsuq, l-attur kien qiegħed bi driegħu l-lemini mixruf 'il barra fuq il-bieba tal-karozza[32], bil-ħġieġa mniżżla[33]. Il-ġrieħi li ġarrab l-attur kienu fil-biċċa l-kbira minnhom fuq il-parti ta' fuq tad-drigħ lemini tiegħu, 'il fuq mill-minkeb[34];

Illi l-fatt li sewwieq isuq bil-ħġieġa mniżżla ma fih xejn ħażin, imma li jqiegħed driegħu sporġut 'il barra mill-qafas tal-karozza li jkun qiegħed isuq m'hijiex ħaġa li jmissha ssir u hija prattika li r-Regolamenti tat-Triq jipprojbixxu, ħlief f'ċirkostanzi partikolari u eċċezzjonali[35]. Dik l-imġiba tqiegħed lis-sewwieq f'riskju għal xejn f'każ li sseħħ ħabta, għaliex il-qafas protettiv tal-karozza (għalkemm dan ukoll illum il-ġurnata mhux tabilfors huwa garanzija kontra l-korriment) ikun inġab fix-xejn. Il-Qorti tasal biex tgħid li

[30] F'paġġ. 124 – 125A tal-proċess
[31] Ara x-xhieda tiegħu 24.5.2002, f'paġġ. 129 – 130 tal-proċess
[32] Affidavit ta' Theresa Azzopardi, f'paġ. 51 tal-proċess
[33] Xhieda tal-attur 30.4.1999, f'paġ. 139 tal-proċess
[34] Rapport mediku f'paġġ. 146 – 8 tal-proċess
[35] Ara, per eżempju, reg. 75 u reg. 85 tal-A.L. 128/94 (L.S. 65.11)

drigħ maħruġ 'il barra minn karozza misjuqa huwa fattur ta' kontributorjeta' tal-ħsara li wieħed iġarrab f'ħabta, fejn jirrigwarda l-ġrieħi mġarrba. Kemm hu hekk, jidher li drigħ l-attur inħakem mill-mera tal-ġenb lemini tal-vann misjuq mill-imħarrek u nseħaq meta ż-żewġ vetturi kienu tassew qrib xulxin. L-attur innifsu jagħti verżjoni grafika ta' kif driegħu kien mgħolli 'l fuq u kif inħakem mill-vettura tal-imħarrek, bla ma jissemma li saret l-ebda ħsara fiż-żewġ vetturi[36];

Illi, fil-każ li għandha quddiemha llum, il-Qorti hija konvinta li kieku l-attur kien qed isuq bi driegħu fejn messha kienet, ma kien iġarrab l-ebda ġrieħi fil-persuna tiegħu, għaliex l-impatt bejn iż-żewġ vetturi kien wieħed ħafif bi żbrixx, jekk tassew jista' jingħad li kien hemm impatt. L-attur innifsu jgħid[37] li l-karozza tiegħu ma ġarrbet l-ebda ħsara fil-ħabta li ġrat. Dan iwassal lill-Qorti biex tqis li, kieku ma kienx għall-fatt li driegħu l-lemini kien mixruf 'il barra mill-karozza, kieku ma kien iġarrab l-ebda ġrieħi. F'dak il-ħin, l-attur ma weriex li kien hemm xi ċirkostanza minn fost dawk permessi mil-liġi li kienet titlob li driegħu jkun qiegħed 'il barra mill-karozza misjuqa minnu;

Illi l-Qorti tqis li din hija ċirkostanza li tixhed kontributorjeta' imprudenti jekk mhux ukoll negliġenti min-naħa tal-attur għall-ġrieħi li ġarrab[38]. Fil-fehma tal-Qorti wkoll hija kontributorjeta' li hija tant determinanti li, meqjusa ċ-ċirkostanza ta' fejn kienet il-vettura misjuqa minnu dak il-ħin, ixxejjen kull responsabbilta' tal-imħarrek għal dak li ġarrab l-attur. Din il-fehma tissaħħaħ mill-apprezzament tal-provi li joħorġu mill-atti nfushom tal-kawża;

Illi l-prinċipju tal-liġi jrid li kulħadd iwieġeb għall-ħsara li tiġri bi ħtija tiegħu[39]. Iżda huwa wkoll miżmum u aċċettat li jrid jintwera li, minbarra s-sejbien tal-ħtija, jeħtieġ li jkun stabilit ukoll li kienet dik il-ħtija li ikkaġunat id-dannu attwalment imġarrab[40]. Fuq kollox, il-liġi trid ukoll li fejn il-parti li tkun ġarrbet il-ħsara tkun hija stess li ikkontribwiet

---

[36] Xhieda tiegħu f'paġ. 139 tal-proċess
[37] *Ibid.*
[38] App. Ċiv. **19.2.1962** fil-kawża fl-ismijiet ***Sacco et vs Bonniċi*** (Kollez. Vol: **XLVI.i.79**
[39] Art. 1031 tal-Kap 16
[40] P.A. TM **30.5.2002** fil-kawża fl-ismijiet ***David Gatt vs Peter Calleja*** (mhix pubblikata)

għad-danni b'nuqqas ta' prudenza, ta' diliġenza jew ta' ħsieb tkun tat sehem jew okkażjoni għal dik il-ħsara, il-Qorti hija mogħtija d-diskrezzjoni li tqis f'liema grad tkun hekk ikkontribwiet jew tkun tat okkażjoni għall-ħsara li batiet[41]. Dan iġib miegħu wkoll tnaqqis proporzjonali fil-kumpens li jkun mod ieħor dovut lill-persuna li tkun tat hija nnifisha r-raġuni għal dak li ġralha. Mill-mod kif inhi l-liġi llum fis-seħħ f'dan ir-rigward, m'hemm l-ebda regola fissa jew determinanti li tgħid kemm għandu jkun dak il-proporzjon jew frazzjoni oħra[42], u dan għaliex id-diskrezzjoni li hija mħollija f'idejn il-Qorti għandha tinbena fuq iċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ u l-provi riżultanti. Jista' għalhekk ikun li l-kontributorjeta' għall-ħsara tkun tali li tkun għal kollox determinanti bħala kawża u effett u b'hekk tneħħi kull rabta ta' ħtija minn fuq il-persuna li setgħet ikkawżat dik il-ħsara[43]. Kif ingħad qabel, din hija sewwasew il-fehma tal-Qorti fiċ-ċirkostanzi riżultanti f'din il-kawża;

Illi f'dawn iċ-ċirkostanzi, l-Qorti tasal għall-fehma li filwaqt li ż-żewġ partijiet jista' jitqies li kienu jaħtu ndaqs għall-ħabta li seħħet bejn il-karozzi misjuqin minnhom, iżda l-attur waħdu jaħti għall-ġrieħi li ġarrab u dan minħabba traskuraġni u kontributorjeta' min-naħa tiegħu innifsu;

Illi għal dak li jirrigwarda l-**likwidazzjoni tad-danni mġarrba**, l-Qorti tinnota minnufih li l-attur qatt ma ressaq l-iċken prova dwar il-pretensjonijiet tiegħu f'dan ir-rigward. Kulma għamel, tul iż-żmien li kienu qegħdin jinġabru l-provi, kien li ressaq b'xhud il-kirurgu ortopediku *ex parte* u dan ikkonferma r-rapport mediku li kien ħariġlu tliet snin wara li bdiet il-kawża. B'mod partikolari, l-attur ma ressaq l-ebda provi dwar ħsara mġarrba fil-karozza. Lanqas ressaq provi li s-soltu jitressqu minn min tassew jinteressah dwar it-telf ta' qligħ futur. Kulma sar kien li, waqt it-trattazzjoni tal-għeluq, l-għaref difensur tiegħu allega li, sakemm baqa' jaħdem qabel l-inċident, l-attur kien jaqla' mal-mija u ħamsa u għoxrin lira Maltin fil-ġimgħa[44], u li dan id-dħul kollu ntemm sa minn dak inhar

[41] Art. 1051 tal-Kap 16
[42] App. Ċiv. **20.1.1964** fil-kawża fl-ismijiet ***Galdes vs Micallef*** (Kollez. Vol: **XLVIII.i.59**)
[43] P.A. PS **3.10.2003** fil-kawża fl-ismijiet ***Richard Fenech vs Rook Construction Ltd et***
[44] Li jġibu € 291.17 fi flus tal-lum

tal-ħabta. Tant hu hekk li l-attur jgħid li huwa baqa' ma jista' jagħmel l-ebda xogħol u li kien "għadda bord";

Illi, dwar dan il-punt, il-Qorti tagħmilha ċara li l-ebda sottomissjoni finali ma tikkostitwixxi prova u, aktar u aktar f'każ bħal dan, fejn il-proċess tal-ġbir tal-provi dam sejjer medda ta' snin ma jistax jingħad li l-attur inżamm milli jressaq il-provi li kien jidhirlu xierqa u meħtieġa;

Illi, minbarra dan, fid-dawl tal-fehmiet li waslet għalihom il-Qorti dwar il-kwestjoni tar-responsabbilta', il-kwestjoni tal-likwidazzjoni tad-danni mitluba mill-attur tillimita ruħha għall-kumpens tal-ħsara fil-vettura misjuqa minnu. Apparti li dwar dan l-attur ma ressaq lanqas l-iċken prova jew pretensjoni, f'parti mix-xhieda tiegħu fi stadju bikri tal-kawża kien xehed li l-karozza tiegħu ma ġarrbet l-ebda ħsara. Ladarba l-Qorti waslet għall-fehma li l-ġrieħi li ġarrab l-attur ġraw bi ħtija u kontributorjeta' tiegħu, jiġi li l-imħarrek m'għandux għalfejn iwieġeb għal dan u l-Qorti m'għandhiex għalfejn tqis aktar il-kwestjoni ta' kumpens għal telf attwali u telf ta' qligħ għall-ġejjieni dwar il-ġrieħi mġarrbin mill-attur;

Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi:

Tipprovdi dwar l-ewwel talba tal-attur billi ssib li l-partijiet jaħtu ndaqs għall-ħabta li seħħet nhar is-6 ta' Awissu, 1995, fi Triq id-Daħla ta' San Tumas fil-limiti taż-Żejtun, bejn il-vettura reġistrata R-6895 minnu misjuqa u l-vettura (vann) reġistrat R-9171 misjuq mill-imħarrek, iżda kien l-attur innifsu li waħdu jaħti għall-ġrieħi li ġarrab fi driegħu l-lemini, u dan minħabba traskuraġni u kontributorjeta' li jneħħu kull ħtija tal-imħarrek f'dan ir-rigward;

Tiċħad it-talbiet attriċi l-oħrajn billi ma ntweriex kif meħtieġ li l-attur tassew ġarrab id-danni reklamati u billi l-imħarrek m'għandux jagħmel tajjeb għad-danni (ġrieħi) mġarrba mill-attur;

Tordna li l-**ispejjeż tal-kawża,** jitħallsu kwantu għal tliet kwarti ($^3/_4$) mill-attur u kwart ($^1/_4$) mill-imħarrek

Moqrija

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------